

Opplæring for kontrollutvalsmedlemmer

Vestnes Fjordhotell 15. januar 2024

Tidspunkt	Tema	Ansvarleg
1030-1045	REGISTRERING	
1045-1050	Velkomen	Jane Anita Aspen, Kontrollutvalgssekretariatet for Romsdal KO
1050-1130	Roller og samspel: Kontrollutvalet si rolle i forhold til den heilskapelege forvaltninga	Jørgen Amdam, tidl. ordførar Volda og Bjørn Tømmerdal, Sunnmøre kontrollutvalsekretariat IKS
1145-1230	Kommuneøkonomi for ikkje-økonomar	Ole Rødal, økonomisjef Hustadvika
1230-1330	LUNSJ	
1330-1415	Førespurnader til kontrollutvalet	Solveig Kvamme, Sunnmøre kontrollutvalsekretariat IKS
1415-1430	PAUSE	
1430-1545	Kontrollutvalet si verktøykasse med utgangspunkt i risiko- og vesentlegvurdering (ROV)	Ingrid Walstad Larsen, fagansvarleg forvaltningsrevisjon Møre og Romsdal Revisjon SA og Sveinung Talberg, Kontrollutvalgssekretariatet for Romsdal KO
1545-1600	PAUSE	
1600-1650	Korleis kan kontrollutvalet hjelpe til med å skape tillit til kommunen?	Jan Erik Røsvik, politisk redaktør Sunnmørsposten

1650-1700	Oppsummering og avslutning av dagen	Jane Anita Aspen, Kontrollutvalgssekretariatet for Romsdal KO
-----------	-------------------------------------	--

Forum for
kontroll og tilsyn

Kontrollutvalget: kommunestyret sin egen «vaktbikkje»

Målgruppe: kurs Vestnes

---

24. januar 2024

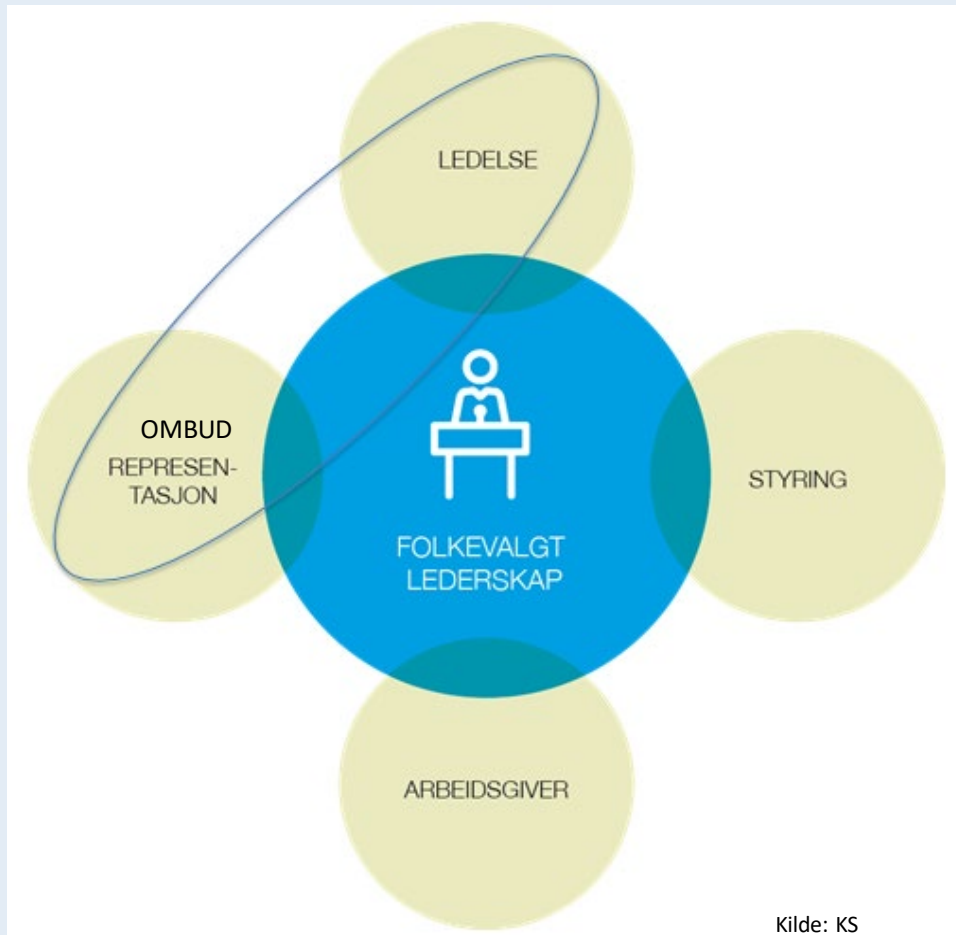
Agenda

- ✓ Kommunestyrets overordnede ansvar
- ✓ Kontrollutvalget fører løpende kontroll på vegne av kommunestyret
- ✓ Samspillet mellom kontrollutvalget og kommunestyret

Rollene til kommunestyrerepresentanten

- ✓ **Ombudsrollen (politiker)** ivareta velgerens interesser
- ✓ **Lederrollen** sette den politiske dagsordenen
- ✓ **Arbeidsgiverrollen** vedta arbeidsgiverpolitikk
- ✓ **Styringsrollen** følge opp og kontrollere iverksettingen av vedtakene

Noen grunnleggende regler

Kommuneloven § 22-1

- ✓ Kommunestyret har det øverste ansvaret for å kontrollere kommunens og fylkeskommunens virksomhet.

Kommuneloven § 23-1

- ✓ Kommunestyret velger selv et kontrollutvalg som skal føre løpende kontroll på deres vegne.

Kommunestyret bestemmer kursen

- ✓ Det er kommunestyret som har det overordnede kontrollansvaret for kommunens virksomhet.
- ✓ Kommunestyret står over både kontrollutvalget og administrasjonssjefen.
- ✓ Kommunestyret har flere virkemidler for å ivareta dette ansvaret

Kontrollutvalgets skal «påse» (plikt)

- ✓ at kommunen har en forsvarlig revisjonsordning (regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll)
- ✓ at revisjonsmerknader blir fulgt opp
- ✓ at det blir ført kontroll med at økonomiforvaltningen skjer i samsvar med gjeldende bestemmelser og vedtak
- ✓ at det blir gjennomført forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll
- ✓ at kommunestyrets vedtak om forvaltningsrevisjoner, regnskapsrevisjon og eierskapskontroller blir fulgt opp.

OPPGAVER

Kontrollutvalget skal også

- ✓ avgi uttalelse om årsregnskapet og årsberetningen
- ✓ utarbeide planer for forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll
- ✓ rapportere til kommunestyret om gjennomførte forvaltningsrevisjoner og eierskapskontroller

Kontrollutvalget kan

i prinsippet ta opp ethvert forhold ved kommunens virksomhet, så lenge det kan defineres som kontrollarbeid

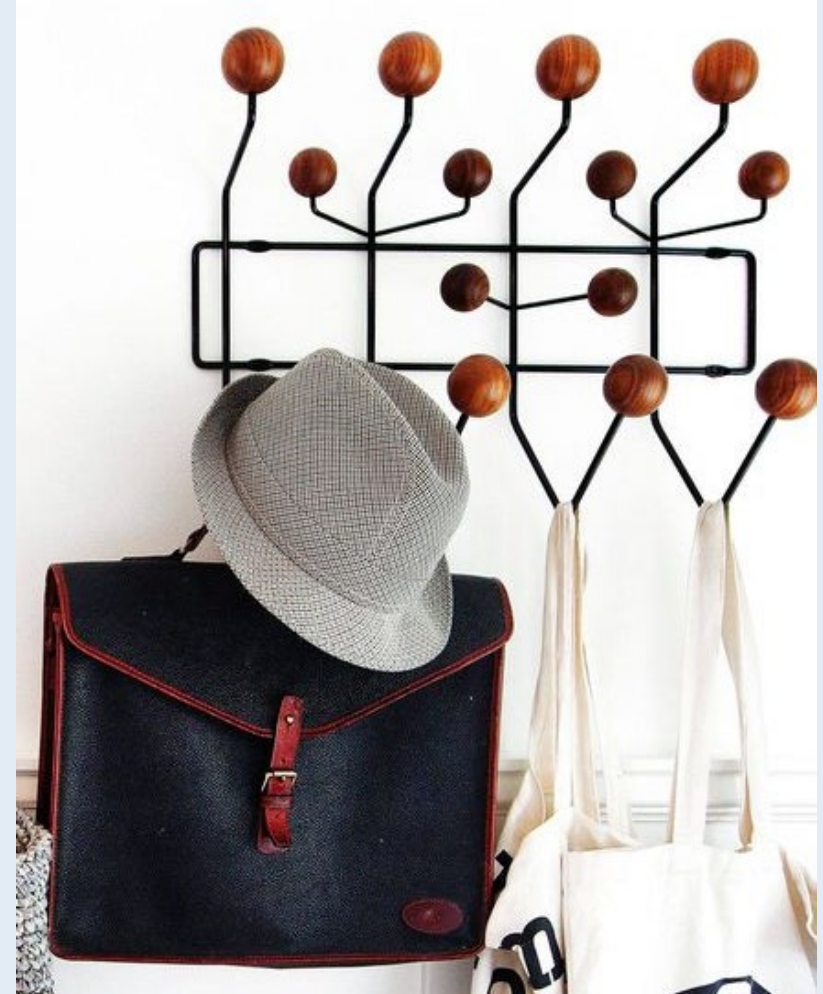
men

noen ganger kan det være lurt å vente, f.eks. med saker som

- ✓ er under saksbehandling i kommunen
- ✓ er under etterforskning hos politiet eller hos domstolene
- ✓ statsforvalteren behandler (klagesaker, tilsyn etc.)

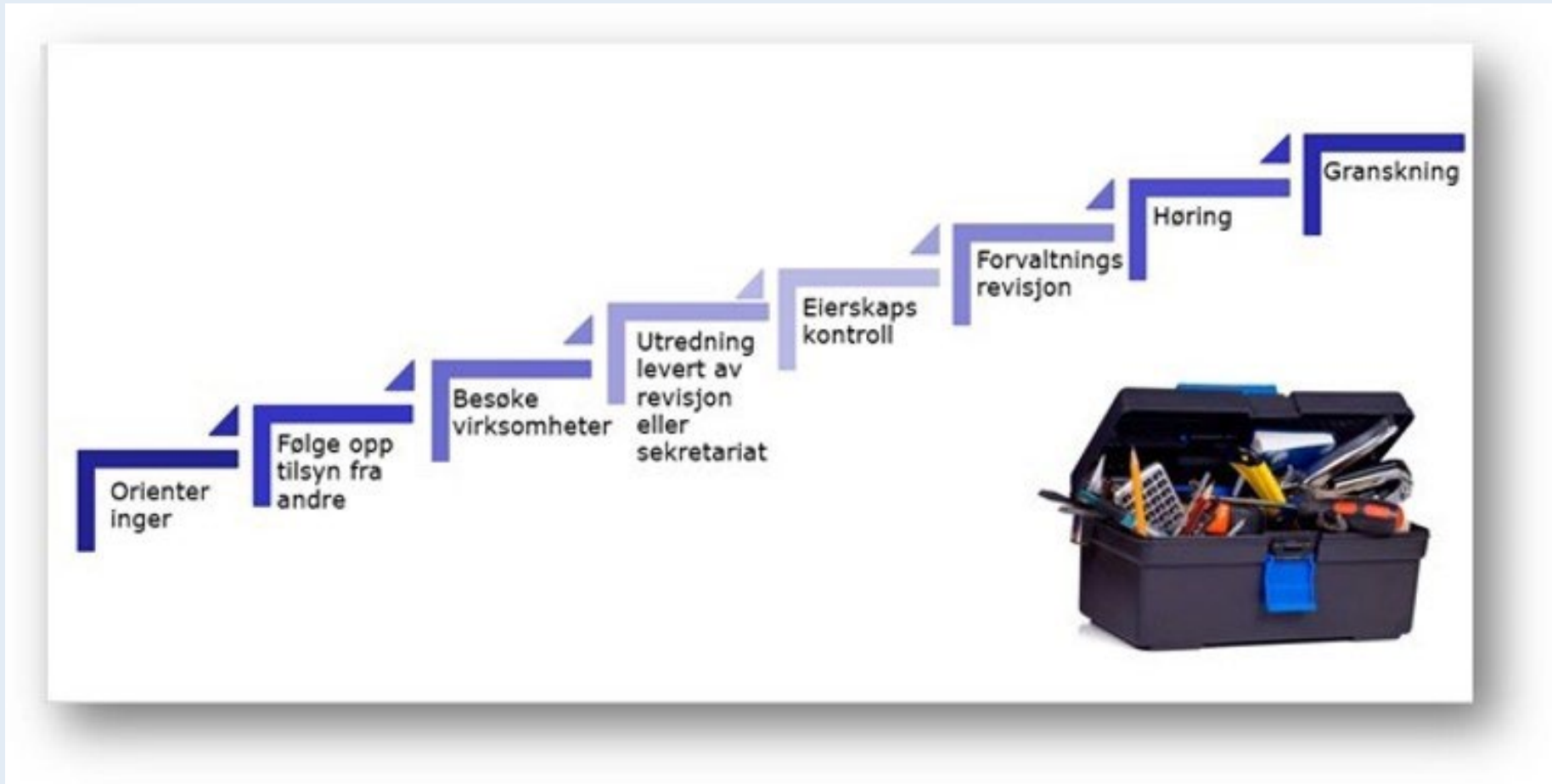
Kontrollutvalget skal **ikke**

- ✓ overprøve politiske vedtak og prioriteringer
- ✓ være et klageorgan for forvaltningssaker

Kontrollutvalgets handlingstrapp

Aktørene

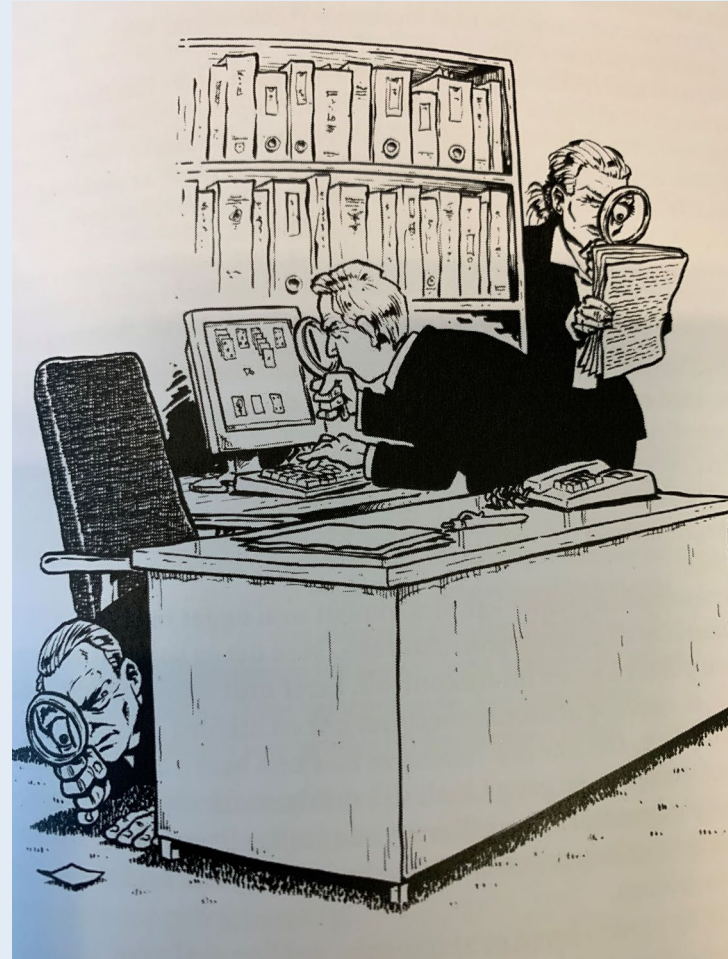
- ✓ Kommunestyret
- ✓ Kontrollutvalet
- ✓ Ordfører
- ✓ Kommunedirektøren
- ✓ Kommunerevisjonen
- ✓ Sekretariatet

Samspillet med kommunestyret

må bygge på:

- ✓ åpenhet
- ✓ dialog
- ✓ tillit
- ✓ gjensidig informasjon
- ✓ rolleforståelse

Samspill i praksis

- ✓ ordfører møter på kontrollutvalgsmøtene
- ✓ kommunestyret/ordfører gir kontrollutvalget god anledning til å informere om saker
- ✓ sakene settes opp tidlig i møtet
- ✓ kommunestyret viser interesse for arbeidet til utvalget ved å ta ordet til saken
- ✓ kommunestyret bruker kontrollutvalget når en ønsker å få kontrollert en sak

Samspill i praksis forts.

- ✓ kontrollutvalget sørger for god informasjon om arbeidet
utvalget gjør generelt, og om enkeltsaker
- ✓ kontrollutvalgsmedlemmet som sitter i kommunestyret bidrar til
den gode og uformelle dialogen
- ✓ kontrollutvalgsleder møter i kommunestyret og informerer om
saker som skal opp
- ✓ kontrollutvalgsmedlemmene driver ikke med partipolitikk i utvalget

{k}

**Takk for
oppmerksomheten**

⋮

Kommuneøkonomi - en kort innføring

Vestnes Fjordhotell 15.01.2024

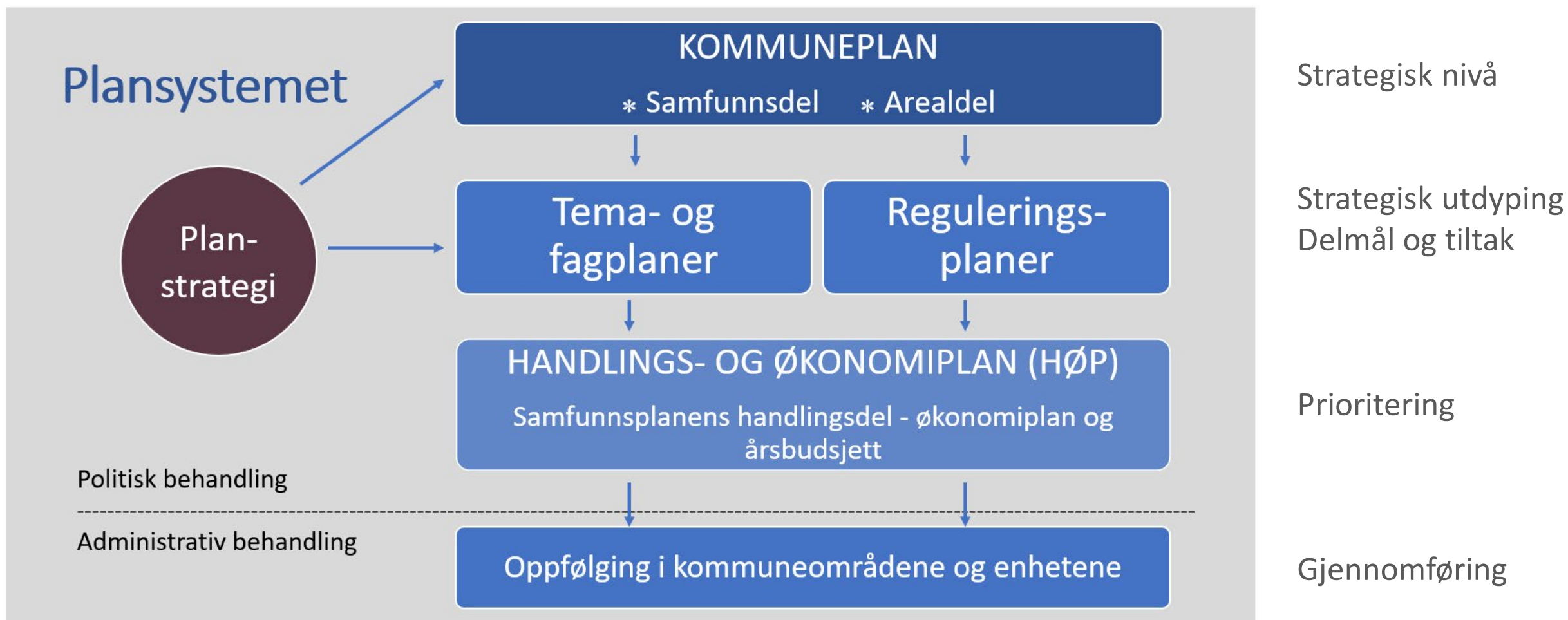
Kommuneøkonomi

Nasjonale forventningar til at kommunane

- tilpassar verksemda slik at dei kjem i økonomisk balanse
- nyttar dei finansielle måltala og har gode prosessar i behandlinga og revideringa av finansielle måltal
- kvalitetssikrar at opplysningane er riktig rapportert i KOSTRA

Plansystemet i Hustadvika kommune

Kommuneplanens samfunnsdel (2020-2032)

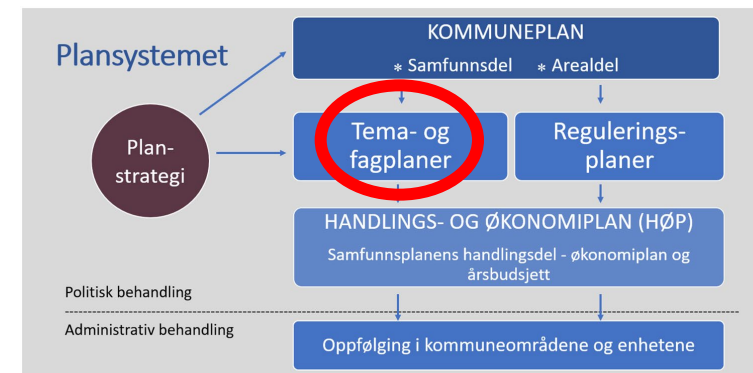
- Kommuneplanen har **seks** gjennomgående hensyn
- Kommuneplanen har 8 hovedmål, flere delmål og en rekke strategier. De er gruppert i følgende innsatsområder:

- *Folkehelse*
- *Klima og miljø*
- *Areal*
- *Likeverd*
- *Innovasjon*
- *Beredskap*

1. Samfunnsutvikling
2. Arbeid og næring
3. Kultur, frivillighet, idrett og friluftsliv
4. Helse
5. Oppvekst
6. Samferdsel og infrastruktur
7. Natur og miljø
8. Kommuneorganisasjonen

Tema og fagplaner som er vedtatt i forrige periode:

- Plan for reiseliv 2021-2025
- Helse- og velferdsplan 2022-2034
- Oppvekstplan 2022-2034
- Klima, energi og miljøplan 2030

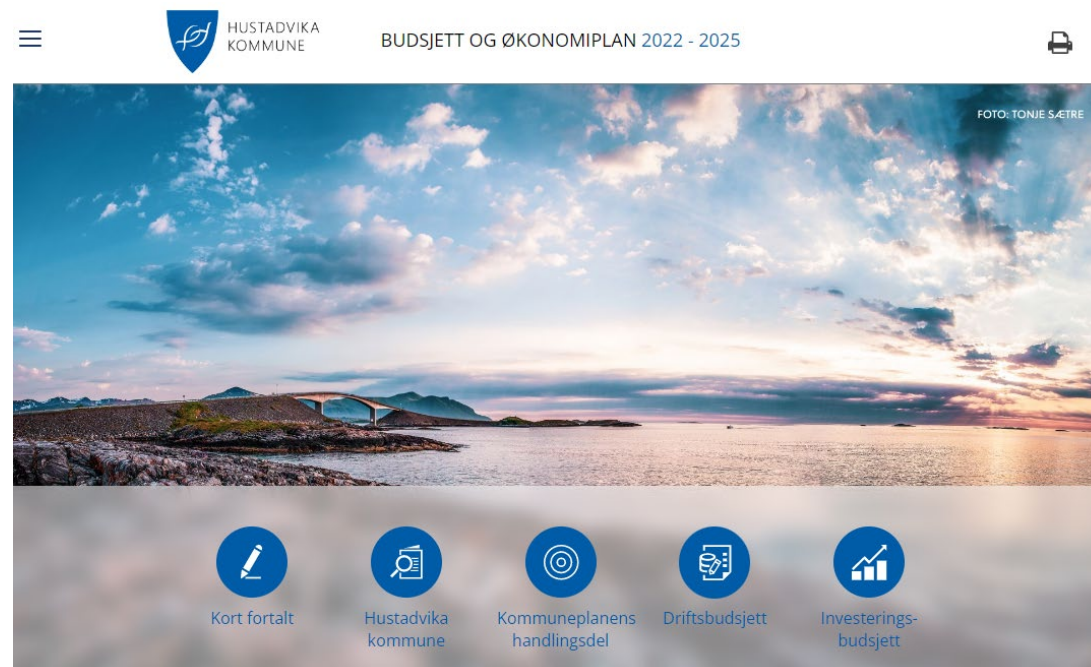
Prioritering blant vedtatte strategier og tiltak skal skje i Handlings- og økonomiplanen (HØP)

Handlings- og økonomiplanen

I arbeidet med HØP:

- Finne den **røde** tråden
- Prioritering!

Planen skal koble målsettinger i overordnede planer, tiltak i kommuneplanens handlingsdel og prioritere de økonomiske virkemidlene gjennom økonomiplanlegging

Kort fortalt

Forutsetninger og bakgrunn for kommuneplanens handlingsdel 2022-2025

Hustadvika kommune sammenlignet med andre kommuner - hva er status?

Politisk behandling

Kommuneplanens handlingsdel

Driftsbudsjettet

Hustadvika kommune >

Arbeid med sykefravær og trivsel på arbeidsplassen

Investeringsbudsjettet >

Handlings- og økonomiplan

Handlingsdel

- Beskrivelse av tjenestetilbudet
- Mål for tjenestetilbudet
- Planer fremover for tjenestetilbudet

Økonomidel

- Økonomiplan drift og økonomiplan investering
- Første året begge planer er budsjettåret og er gjeldene år 2-4 er plan og kan endres til neste økonomiplan
- Både drift og investering har en inntekts del og en utgiftsdel

Handlingsdelen og økonomidelen må **henge sammen**. Det skal være mulig å gjennomføre tjenestetilbudets mål med de økonomiske rammene som gis. Både handlingsdelen og økonomidelen bør henge sammen med kommunens andre planer (Kommuneplan, fagplaner, reguleringsplaner osv.)

Driftsbudsjett

Hustadvika kommune

- Består av en bevilgningsoversikt og en utgiftsdel. Utgiftsdelen viser fordeling mellom de forskjellige rammeområdene.
  - Skal være realistiske, fullstendige og oversiktlige
  - Årsbudsjettet skal ivareta kommunens økonomiske bæreevne
  - Alle nye forslag må være finansiert

Drift

<https://arsrapport.hustadvika.kommune.no/2022/>

Bevilgningsoversikten

Hustadvika kommune

• Består av

- **Rammetilskudd** (*Beløp fra staten – Budsjettall fra KS*)
- **Skatteinntekter** (*Beløp fra staten – Budsjettall fra KS*)
- **Eiendomsskatt** (på bolig, fritidsbolig og næring –har allerede på maks promille på 4 promille på bolig/fritidsbolig og bunnfradrag på 200 tusen og 7 promille på næring)
- **Andre generelle driftsinntekter** (*Ressurskrevende brukere, rentekompensasjon og havbuksfond*)
- **Sum bevilgninger drift** (*Hva som bevilges til de forskjellige rammeområdene*)
- **Avskrivninger** (*Er et nullspill, samme beløp i pluss og minus*)
- **Finans**
  - **Renteinntekter** (*Renteinntekter på penger i bank – bør ikke endres politisk – Budsjettall fra året før*)
  - **Gevinst på finansielle omløpsmidler** (*Gevinst på penger på aktive plasseringer hos Pareto og Odin – Kan endre politisk, budsjett på ca. 5% av penger vi har plassert*)
  - **Renteutgifter** (*Renter på kommunens lån, påvirkes av kommunens investeringer på sikt. 1 million i ekstra investeringer gir ca. 70 000,- i ekstra kostnader på rente og avdrag. Vi bruker Kommunalbankens budsjettrenter justert for fastrenteavtaler*).
  - **Avdragsutgifter**

Netto driftsresultat (*Summen av alle postene over, bør være 1,75% av kommunens inntekter jfr. politiske vedtatte målsetninger*)

Utgiftsdelen på drift – Rammeområdene

Hustadvika kommune

- Består av fordeling av budsjett på de forskjellige rammeområdene. Kommunestyret vedtar rammene og endringer av disse.
- 19 forskjellige rammeområder

Hustadvika kommune

Disposisjonsfond

- Kommunens sparepenger og handlingsrom.
- Bør være 5 % av inntektene jfr. politisk vedtak.
- Har ved inngangen til 2023 133 millioner på disposisjonsfond (9,5 %).

Hustadvika kommune

Investeringsbudsjettet

- Består av en bevilgningsoversikt. Den viser også hvordan kommunen vil finansiere vedtatte investeringer
- Utgiftsdelen er fordeling mellom de forskjellige investeringsprosjektene

Investering

<https://arsrapport.hustadvika.kommune.no/2022/>

Balansen

<https://arsrapport.hustadvika.kommune.no/2022/>

Hva skal i investeringsregnskapet/-budsjettet?

- Kostnad over 100 000 kroner
- Levetid på minst 3 år
- Ikke vedlikeholdsutgifter

Konsekvenser ved investeringer

- Vi har en tommelfingerregel på at 1 million i investering gir 70 000 i årlige finanskostnader.
- Dette vil si at investeringene som er budsjettet i 2023, vil medføre ca. 25 millioner kroner i økte årlige finanskostnader. I tillegg kommer driftskostnader.

Hustadvika kommune

Kommunestyrets handlingsregler økonomiplanarbeid

- Tidligere vedtatte mål:
  - Kommunen skal ha et positivt netto driftsresultat på 1,75% av driftsinntektene (25 mill. kroner)
  - Disposisjonsfondet skal utgjøre minst 5% av driftsinntektene (70 mill. kroner)
  - Kommunen skal ikke ha mer enn 100% gjeld (korrigert for selvkost og ubrukte lånemidler) i forhold til driftsinntektene

Årshjul budsjettarbeid

Oktober til
desember

Budsjettbehandling

- Kommunedirektørens forslag
- Formannskapets behandling og offentlig ettersyn
- Kommunestyrets behandling og vedtak

Januar
til mars

Avstemningsak (investeringer)

Regnskapsavslutning 22.02

- Regnskap ferdigstilt
- Rapportering KOSTRA

Årsrapport

Vurdere oppnådde resultat ut fra vedtatte målsetninger

Innsending av årsrapport fra enhetene

31.03: Avgivelse årsrapport

Juli til
september

Budsjettarbeid

- Dialogmøte
- Administrativt arbeid med budsjett

2. tertialrapport per 31.08

Budsjettendringer

- Vurdere behov for sak

April
til juni

Regnskapsavslutning

Revisjonens behandling

- Revisjonens behandling
- Kontrollutvalgets behandling
- Formannskap og kommunestyre mai/juni

1. tertialrapport per 30.04

Budsjettendringer

- Vurdere behov for sak

Neste års budsjettprosess

- Oppstart administrativt
- Budsjetttrundskriv

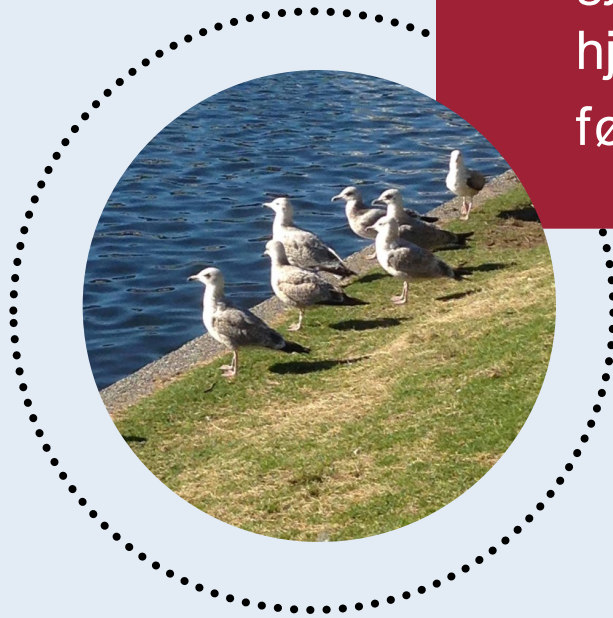
Forum for
kontroll og tilsyn

Handtering av førespurnader

Solveig Kvamme

---

24. januar 2024

Målet med rettleiaren er å
gje råd til kontrollutvala, til
hjelp for å handtere ulike
førespurnader

Kontrollutvalet – mandat og roller

- ✓ Kontrollutvalet er kommunestyret sitt kontrollorgan!
- ✓ God rolleforståing
  - Styringsrolla knytt til oppfølging og kontroll på vegne av ...
  - Kontrollutvalet som kollegium og ikkje som politiske motstandarar
  - Rapporterer til kommunestyret

**Kontrollutvalet er eit offentleg organ
og sekretariatet skal
ta vare på organet si plikt til
journalføring og arkivering.**

**Alle skriftlege førespurnader til
kontrollutvalet skal journalføres.
Munnlege førespurnader må gjerast
skriftleg for å kunne behandlast av
kontrollutvalet**

Du som kontrollutvalsmedlem får ein SMS frå ein kjenning, der det kjem informasjon som er interessant. Du tenkjer at dette bør kontrollutvalet sjå nærare på. Du takkar avsendar for informasjonen og seier at den blir lagt fram for kontrollutvalet til vurdering.

Du kan ta skjermdump av den eller vidaresende meldinga til sekretariatet.

› PUBLISERT 03.07.2023 10:59

Bernt svarer: – Innbyggere kan ikke kreve at kontrollutvalget behandler en sak

Hva gjør kontrollutvalget når innbyggere henvender seg og ber utvalget undersøke en sak?

**Den som vender seg til kontrollutvalet må
i tråd med god forvaltningsskikk
få ei skriftleg tilbakemelding på at
førespurnaden er mottatt.**

Kontrollutvalet bør unngå å gå vidare med saker som uttrykker generell misnøye med et politisk fatta vedtak, dreier seg om en personleg enkeltsak, er under behandling i eit anna organ eller har ein annan naturleg behandlingsveg.

Bernt svarer: – Kontrollutvalget er verken klageinstans eller domstol

**Det går rykter om korrupsjon i kommunen. Er det
noe kontrollutvalget bør undersøke?**

Sentrale spørsmål – «Trafikklysmodellen» Kryss på røde felt kan peke i retning av å ikke følge opp henvendelsen, mens kryss på grønne felt kan tale for å følge opp henvendelsen.	Ja	Delvis	Nei	Ukjent
Vedrører henvendelsen misnøye med et politiskfattet vedtak?	Red	Yellow	Green	Grey
Dreier henvendelsen seg om en klage på et enkeltvedtak som kommunen har fattet?	Red	Yellow	Green	Grey
Viser henvendelsen til lovbrudd, manglende etterlevelse av kommunale rutiner eller manglende oppfølging av kommunale vedtak?	Green	Yellow	Red	Grey
Viser henvendelsen til en risiko knyttet til system, rutiner, praksis i kommunen mer generelt innenfor et område?	Green	Yellow	Red	Grey
Dreier henvendelsen seg i hovedsak om en isolert hendelse?	Red	Yellow	Green	Grey
Er henvendelsen under annen behandling i et annet organ? (rettsapparat, sivilombud, statsforvalter, KOFA, klageorgan i kommunen, varslingskanal)?	Red	Yellow	Green	Grey
Er det annen naturlig behandlingsvei for henvendelsen (ref. organene nevnt over)?	Red	Yellow	Green	Grey
Kan henvendelsen og henvendelsens oppmerksomhet bidra	Green	Yellow	Red	Grey

Sentrale spørsmål – «Trafikklysmodellen» Kryss på røde felt kan peke i retning av å ikke følge opp henvendelsen, mens kryss på grønne felt kan tale for å følge opp henvendelsen.	Ja	Delvis	Nei	Ukjent
Vedrører henvendelsen misnøye med et politiskfattet vedtak?	Red	Yellow	Green	Grey
Dreier henvendelsen seg om en klage på et enkeltvedtak som kommunen har fattet?	Red	Yellow	Green	Grey
Viser henvendelsen til lovbrudd, manglende etterlevelse av kommunale rutiner eller manglende oppfølging av kommunale vedtak?	Green	Yellow	Red	Grey
Viser henvendelsen til en risiko knyttet til system, rutiner, praksis i kommunen mer generelt innenfor et område?	Green	Yellow	Red	Grey
Dreier henvendelsen seg i hovedsak om en isolert hendelse?	Red	Yellow	Green	Grey
Er henvendelsen under annen behandling i et annet organ? (rettsapparat, sivilombud, statsforvalter, KOFA, klageorgan i kommunen, varslingskanal)?	Red	Yellow	Green	Grey
Er det annen naturlig behandlingsvei for henvendelsen (ref. organene nevnt over)?	Red	Yellow	Green	Grey
Kan henvendelsen, og henvendelsens oppmerksomhet, bidra til at det stilles spørsmål om tilliten til kommunens saksbehandling av en type saker?	Green	Yellow	Red	Grey
Berører henvendelsen et tema som kontrollutvalget allerede har vurdert som aktuelt for oppfølging i sin risiko- og vesentlighetsanalyse?	Green	Yellow	Red	Grey
Foreligger området som et tema i plan for forvaltningsrevisjon eller plan for eierskapskontroll?	Green	Yellow	Red	Grey
Kan en gjennomgang bidra til læring og forbedring?	Green	Yellow	Red	Grey
Bør henvendelsen prioriteres foran andre planlagte oppgaver?	Green	Yellow	Red	Grey

Tabell 1 Kilde: Deloitte AS

Frå Forum for kontroll (FKT) sin rettleiar for handtering av henvendingar.

fkt Ein innbyggjar, som er kjent for å vere kritisk til kommunen, tek kontakt med deg som medlem i kontrollutvalet.

Uttrykkjer misnøye med kommunen si behandling av byggesøknader, og meiner at dette må kontrollutvalet ta tak i.

Innbyggaren sender ein e-post til alle i kontrollutvalet: *Kommunen behandlar ikkje byggesøknader i tråd med gjeldande regelverk og god forvaltningsskikk. Legg ved ein e-postdialog med kommunen, om mine eigne byggesaker. Vedtaket i ei av sakene er sendt til kommunen sitt klageorgan og til Statsforvaltaren, innbyggaren ventar på svar derfrå.*

Innbyggaren er sjølv part i desse sakene. Samtidig hevdar innbyggaren at det er ei kjent sak, at kommunen ikkje behandlar byggesaker likt.

Korleis kan kontrollutvalet handtere dette?

Spørsmål?

Takk for meg!

Treng ei sterk vaktbikkje for å trygge tilliten

Risiko- og vesentlighetsvurdering, forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll

OPPLÆRINGSSAMLING FOR KONTROLLUTVALG
VESTNES, 15.01.2024 OG 24.01.2024

Møre og Romsdal Revisjon SA

2

Vi reviderer

- ▶ 22 kommuner og fylkeskommunen
- ▶ 100 selskap (KF, IKS, fellesråd, stiftelser, mv)

Om oss

- ▶ 25 ansatte
- ▶ Kontorer i Kristiansund, Molde, Ålesund og Surnadal

Møre og Romsdal fylkeskommune

Kontroll med kommunene

Kommunestyret

Kommunedirektør

Kontrollutvalget

Internkontroll Internrevisjon

Revisor

Staten

Tilsynsapparatet
- Statsforvalter
- Arbeidstilsynet
- mange flere

Domstolene

Nasjonale
Internasjonale

Kommunal revisjon

Finansiell revisjon

- Vurdering av årsregnskapet og årsberetningen (finansiell rapportering)
- Er opplysningene i regnskapet pålitelige?
- Er opplysningene i årsberetningen pålitelige?
- Er bokføringen i orden?
- Revisjonsberetningen

Etterlevelsesrevisjon

- Vurdering av om et forhold er i samsvar med regler og vedtak
- Er lov og forskrift fulgt?
- Er interne reglementer fulgt?
- Er vedtak fulgt?
- Er faglige normer og standarder fulgt?
- Uttalelse fra revisor

Forvaltningsrevisjon

- Vurderinger av økonomi, effektivitet, produktivitet, måloppnåelse og virkninger av kommunestyrevedtak
- Er ressursbruk i samsvar med politiske vedtak?
- Er mål oppnådd, og på en effektiv måte?
- Er regler fulgt?
- Er styring og virkemidler hensiktsmessige?
- Forvaltningsrevisjonsrapport

NOU 2016: 4 Ny kommunelov

Forvaltningsrevisjon

- ▶ **Forvaltningsrevisjon** er en særegen form for revisjon av offentlig virksomhet som i kommuneloven § 23-3 blir definert som systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, regeletterlevelse, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets vedtak.
- ▶ **Eierskapskontroll** innebærer å kontrollere om den som utøver kommunens eller fylkeskommunens eierinteresser, gjør dette i samsvar med lover og forskrifter, kommunestyrets eller fylkestingets vedtak og anerkjente prinsipper for eierstyring etter kommuneloven § 23-4.
- ▶ Det kan også gjennomføres **forvaltningsrevisjon i selskap**.

Risiko- og vesentlighetsvurdering (ROV)

- ▶ **Formålet med risiko- og vesentlighetsvurderingen** er å fremskaffe relevant informasjon om kommunens virksomhet slik at kontrollutvalget settes i stand til å legge en plan for forvaltningsrevisjonen. Den overordnede analysen skal ta utgangspunkt i kommunens virksomhet på et overordnet plan.

Hva er risiko og vesentlighet?

Risiko

Er det **stor sannsynlighet** for feil eller avvik fra regelverk, mål, vedtak og andre føringer som kommunen har satt?

Vesentlighet

Hvilket område er **mest vesentlig**? Er området av stor økonomisk, samfunnsmessig eller prinsipiell betydning?

Risiko- og vesentlighetsvurdering: Fremstilling

Risikofaktor	Bakgrunn for risikovurdering		Risikovurdering L = Lav M = Middels H = Høy		Risikonivå
	Sannsynlighet for at risiko inntreffer	Konsekvens om risiko inntreffer	Sannsynlighet	Konsekvens	
			M	H	
			L	M	
			L	L	

Aktuelle dokumenter for gjennomgang

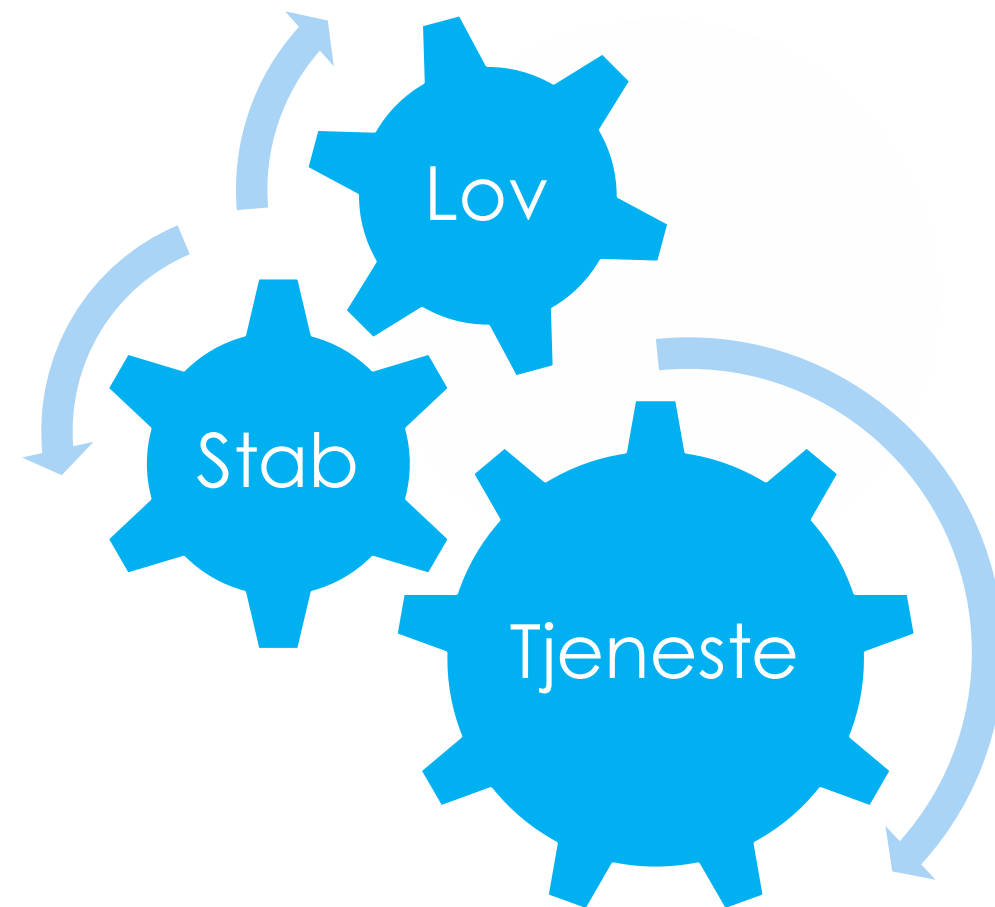
- Kommuneplan
- Planstrategi
- Kommunedelplaner
- Delegasjonsreglement
- Etske retningslinjer
- Innkjøpsreglement
- Finansreglement
- Økonomireglement
- Reglement for kommunale byggeprosjekt
- Budsjett og økonomiplan 2023 (2023 til 2026)
- Budsjett og økonomiplan 2024 (2024 til 2027)
- Årsrapport 2022
- Tertialrapporter 2022 og 2023
- Forvaltningsrevisjonsrapporter (siste tre år)
- Tilsynsrapporter fra tilsynsmyndigheter (siste tre år)
- KOFA avgjørelser (siste tre år)

Aktuelle statistikker for gjennomgang

- Statistikk fra årsmelding
- Statistikk fra SSB, KOSTRA
- Statistikk fra GSI (Grunnskolen Informasjonssystem)
- Annen aktuell statistikk

Områder det er naturlig å vurdere risiko i:

1. Internkontroll og avvikssystem
2. Åpenhet og innsyn
3. Arkiv og dokumentasjon
4. Digitalisering
5. Saksbehandling og klagebehandling
6. Offentlige anskaffelser
7. Offentlig støtte
8. Etikk og varsling
9. Informasjonssikkerhet
10. Arbeidsmiljø
11. Andre områder

Kommunale tjenester - områder

1. Barnehage
2. Grunnskole
3. Helse
4. Barnevern
5. Pleie og omsorg
6. NAV
7. Kultur
8. Teknisk
9. Miljø
10. Andre områder

Forvaltningsrevisjoner - eksempler

12

- ▶ Psykisk helse og rus
- ▶ Hjemmetjenester
- ▶ Internkontroll og avvikshåndtering
- ▶ Oppfølging av Energi- og klimaplan
- ▶ Vedlikehold av kommunale bygg
- ▶ Vannforsyning
- ▶ Saksforberedelse før politiske beslutninger
- ▶ Forebyggende helsearbeid for barn og unge
- ▶ Barn i fattige familier
- ▶ Tilpasset opplæring i grunnskolen
- ▶ Samspillet mellom hovedutvalget og administrasjonen i byggesaker
- ▶ Barneverntjenesten for Molde, Aukra og Vestnes
- ▶ Innkjøp og offentlige anskaffingar
- ▶ Sjølvkost innan teknisk sektor
- ▶ Vass- og avløpssystemet i Stranda kommune
- ▶ Investeringsprosjekt

Hovedtrekkene i prosessen fra ROV til bestilling av prosjekt

- Risiko og vesentlighetsvurdering
- Plan for forvaltningsrevisjon og plan for eierskapskontroll
- Bestilling av forvaltningsrevisjon, eierskapskontroll og andre kontroller

Hovedtrekkene framlover

Høst/
vinter

- ▶ Bestilling av ROV
  - ▶ Underveisrapportering- og dialog

Vår/
sommer

- ▶ Utarbeide og vedta Plan for forvaltningsrevisjon og plan for eierskapskontroll med bakgrunn i ROV
  - ▶ Plan for forvaltningsrevisjon og plan for eierskapskontroll oversendes kommunestyret for endelig vedtak

Sommer/
høst

- ▶ Bestilling av forvaltningsrevisjon og bestilling av eierskapskontroller

Risiko- og vesentlighet - en kontinuerlig prosess

Plan	2024	2025	2026	2027
Forvaltningsrevisjon	Høst		Høst	
Eierskapskontroll		Vår		Vår
...				

- ▶ Nye saker
- ▶ Hendelser
- ▶ Henvendelser
- ▶ Utvikling

- Kontrollutvalet skal minst ein gong i valperioden utarbeide ein plan for forvaltningsrevisjon og eigarskapskontroll som er basert på ei risiko- og vesentlegvurdering. Planane bør oppdaterast med jamne mellomrom i perioden.
- Set av tid og ressursar til risiko- og vesentlegvurderinga og planarbeidet. Dette er kanskje eit av dei viktigaste prosjekta kontrollutvalet gjennomfører i løpet av ein valperiode. Kontrollutvalet vil på denne måten bli godt kjent med verksemda til kommunen tidleg i perioden.
- Brei involvering i arbeidet med ei risiko- og vesentlegvurdering gjev god forankring av planane og eit godt grunnlag for den vidare gjennomføringa av prosjekta.
- Kontrollutvalet og kommunestyret må ta stilling til kor lange planperiodane skal vere, og bør ta stilling til korleis eventuell omprioritering og rullering av planane bør skje.
- Gjer planane godt kjende i kommunen, både i kommunestyret og i administrasjonen, og ta i bruk tilsynskalenderen.

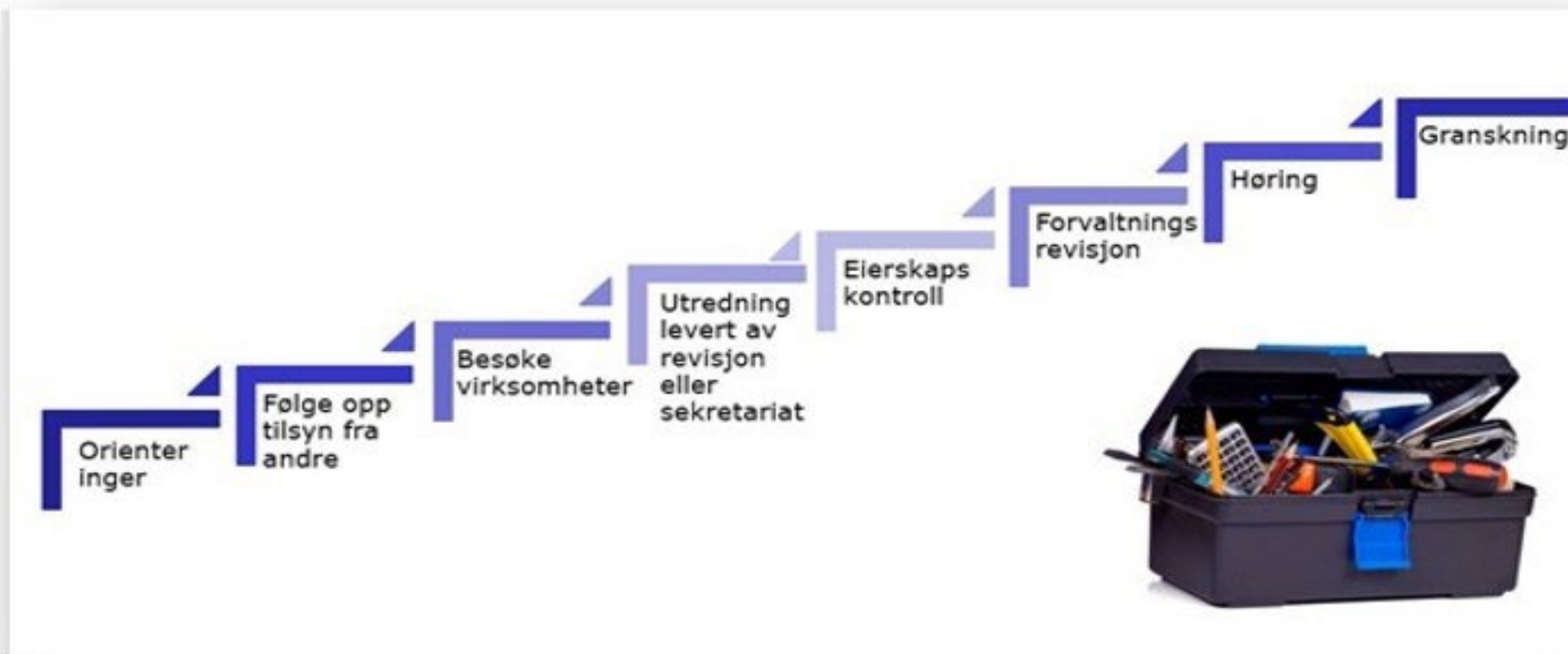
“ Vi skal bidra til økt tillit mellom innbyggerne og våre eierkommuner ”

- Møre og Romsdal Revisjon SA

Kontrollutvalgets verktøykasse

Utgangspunkt i kontrollutvalgets risiko- og vesentlighetsanalyse

Kontrollutvalgets handlingstrapp

Orienteringer

- Kontrollutvalget kan be kommunedirektøren om å orientere om saker og aktuelle tema i kontrollutvalget.
- Være tilstede i politiske møter. Kontrollutvalet har rett til å være tilstede i lukkede møter i folkevalgte organ, jf. kommuneloven § 23-2 fjerde ledd.
- Lese saksframlegg og protokoller fra møter i politiske utvalg.
- Lese saksframlegg og protokoller fra møter i selskap/eierskap.

Følge opp tilsynsrapporter

- Bruk tilsynskalenderen til Statsforvalteren
- Bruke fremlagte tilsynsrapporter fra alle tilsynsorgan
- Be om redegjørelse fra kommunedirektør på avdekte lovbrudd og forbedringsområder i rapportene
- Følge med på avslutting av tilsynsrapporter
- Skal kontrollutvalget følge opp videre?
- Kan rapportene brukes inn i risikoarbeidet?

Virksomhetsbesøk/orientering

- Virksomhetsområder nevnt i ROV
- Be kommunedirektøren om «lov»
- Planlegg besøket. Drøft spørsmålsstillinger
- Hvem bør delta/inviteres?
- Referat/oppsummering
- Grunnlag for videre kontrollhandlinger?

Undersøkelser

- Enklere vurderinger og analyser av sekretariatet
- Bestilling til revisjonen eller andre. Rapport. Oppfølging
- Etterlevelseskontroller
- Kommunedirektørens internkontroll
- Tertialrapportene
- Innsyn og undersøkelser i selskap

Forvaltningsrevisjon/Eierskapskontroll

- Bestilling etter plan (ROV), årsplan, virksomhetsplan
- Klare problemstillinger
- Prosjektplan
- Rapport med anbefalinger
- Vedtak i kommunestyret
- Oppfølging av vedtak og anbefalinger

Høring

- Når, hvilke type hendelse sak:
- For å få belyst komplekse saker og motta muntlige forklaringer fra personer som er innkalt for å få belyst en spesiell sak eller saksområde
- Kontrollutvalget avgjør om en høring skal holdes, og hvem som skal møte til høring
- Forberedes godt. Det må lages en god plan
- Åpen eller lukket høring? Taushetsplikt
- FKT - veileder for høring 2014

Granskning

- Krevende metode
- Ved lovbrudd. Regelbrudd
- Etisk brudd
- Misligheter. Underslag
- Korrupsjon
- Merk: Grensegangen mellom en politisak og kontrollsak

Sunnmørsposten

Kontroll og tillit

Jan Erik Røsvik

- I journalistikk sidan 1989
- 31 år i Sunnmørsposten
- Ulike lederstillinger
- Politisk redaktør siste 12 år

Sunnmørsposten

- I journalistikk sidan 1882
  - 70.000 daglige lesere
  - 17 kommuner i dekningsområdet
  - Størst i nordvest – nummer 13 i Norge
-

LEDER

Du finner mer meningsstoff i dagens utgave fra side 14 og på smp.no
Har du noe på hjertet? Send innlegget ditt til meninger@smp.no

Treng ei sterk vaktbikkje for å trygge tilliten

Kommuner og fylkeskommunar forvaltar stor makt og betydelege midlar til det beste for fellesskapet. Det ansvaret kviler tungt på at dei har innbyggjarane sin tillit.

For å sikre denne tilliten er det viktig at makta blir kika i korta.

Openheit i forvaltninga og ei fri, kritisk presse er avgjerande. Men folkevalde organ er også heilt avhengige å halde seg med ei sterk vaktbikkje.

Kontrollutvalet er ofte eit undervurdert utval når dei politiske partia fordeler verv mellom seg. Det er ufortent. Kontrollutvalet er svært viktig nettopp fordi det skal vere ein garantist for å hindre maktmisbruk og sikre at lover og regler blir haldne.

Saman med revisjonen og kontrollutvalet sitt sekretariat skal det sikre at alt er på stell.

Utan politikarar som tek denne oppgåva med det største alvor og har eit fagleg sterkt sekretariat i ryggen, kan det fort gå gale.

I Møre og Romsdal fylkeskommune har dette blitt synleggjort på godt og vondt dei siste par åra i saka om Fylkeshuset AS sitt kjøp av aksjar i berekraftselskapet RSM AS. Det fylkeskommunale selskapet gjekk her inn med fem millionar i risikokapital, heilt utan politisk forankring.

Saman med Sunnmørsposten sitt arbeid med å få kritikkverdige forhold fram i lyset har utvalet sitt initiativ til granskning vore avgjerande for at det no vert teke grep om å

styrke kontroll og styring med eigarskapen i dei 71 selskapa fylkeskommunen er inne i.

Det må til for å hindre at tilvarande kan sjå igjen, men også for å sikre den mest verdifulle kapitalen – innbyggjarane sin tillit.

Tidlegare stortingsrepresentant Fredric Holen Bjørdal (Ap) overtar no som leiar for kontrollutvalet i Møre og Romsdal. Han får den viktige jobben med å sørge for at utvalet blir den vaktbikkja som fylket treng også i framtida. Her må det gjerast ein jobb.

Kontrollarbeidet har nemleg også hatt sine utfordringar.

Kontrollutvalet som vart vald for fire år sidan, kom i så store problem undervegs at det nærast gjekk i indre oppløysing. I tillegg har sekretariatet også vorte svekka av langvarig sjukefråvær og til slutt kontrolldirektøren si oppseiing.

Fylkeskommunen kan ikkje i lengda leve med eit så sårbart kontrollorgan. Fylkestinget vedtok måndag å halde fram med å kjøpe inn denne tenesta fram til ei betre løysing er på plass, til dømes ved å samordne kontrollsekretariatet med dei fire kommunale i fylket. Det kan gi eit meir robust og breitt fagmiljø.

Slik kan både fylket og kommunane få ei vaktbikkje som har kraft nok til både å knurre og glefse når det trengst, og stå i motvind når det blåser.

●● Fylkeskommunen kan ikkje i lengda leve med eit så sårbart kontrollorgan

---

Kvifor tillit?

Kva rolle har kontrollutval og revisjon for vareta tillit?

Konfusius

*“Tre ting er nødvendig for å styre en stat: **Våpen, mat og tillit.** Dersom en hersker er i ferd med å miste noen av disse, bør han først gi opp våpnene og maten*

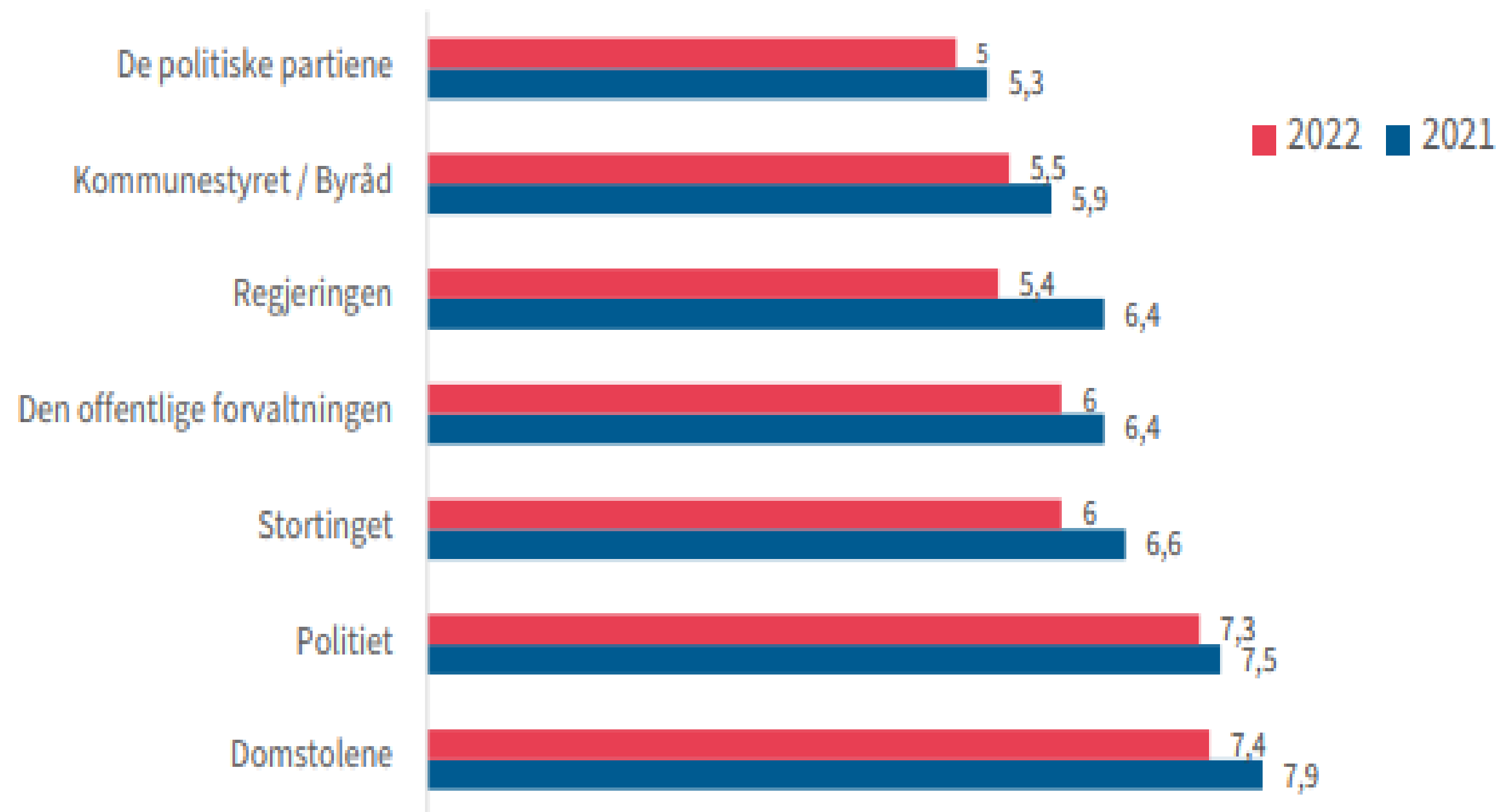
Er gitt stor tillit – og stor makt

- Forvaltar enorme summer
  - 20 % av BNP for fastlands-Norge
  - Over 700 milliardar i norske kommunekasser
- Store offentlege innkjøp
  - Kjøper varer og tenester for 400 milliardar årleg
- Viktige tenester i folk sine liv
  - Skule, helse, veg, vatn osv ...

Ein samfunns-modell bygd på tillit

- Ein viktig grunnstein i demokratiet vårt er tillit
- Vi scorar høgt på tillit i internasjonalt perspektiv
- Tryggleik og lim i samfunnet

Figur 2: Hvor stor eller liten tillit har du til de følgende institusjonene? Snittet av svarene der 0 er ingen tillit og 10 er full tillit.

Vladimir Lenin

" Tillit er bra, men
kontroll er bedre

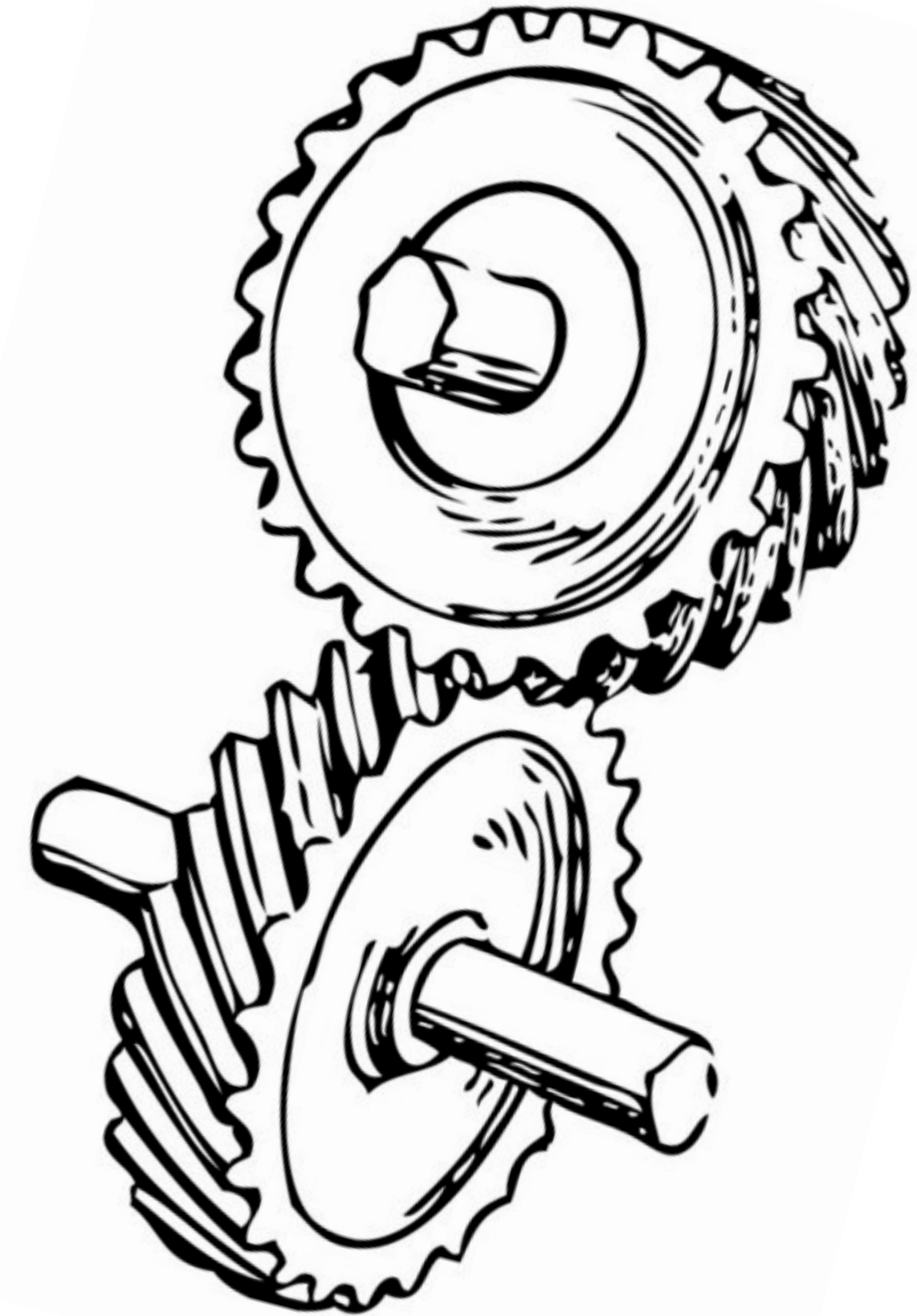

Effektivt – men sårbart

Høg tillit er den aller mest verdifulle komponenten i den norske samfunnsmodellen

10

Tillit

Risiko

Kontroll

Snakk om K-ordet!

“Korrupsjon truar rettstryggleik, demokrati og menneskerettar, undergrev godt styresett og sosial rettferd ...

Europarådets strafferettslege konvensjon mot korrupsjon

Mistillit - eit demokratisk gode

Makt kan misbrukast

- Personleg vinning, favorisering, nepotisme, bestikkelser eller korrupsjon
- Regelverk skal hindre slikt misbruk
- Naudsynt med kontroll

LEDER

Du finnar mer meningsstoff i dagens utgave fra side 16 og på smp.no
Har du noe på hjertet? Send innlegget ditt til meninger@smp.no

Har drevet butikk og politikk i en gråson

Offentlige penger må være underlagt tydelig folkevalgt styring og stor grad av åpenhet. Bare da kan velgerne ha demokratisk kontroll og stille de som forvalter pengene til ansvar.

Derfor må politikerne være varsomme når de gir fra seg styring til offentlig eide selskaper. En kombinasjon av slapp eierstyring og forvaltning av store midler bak lukkede dører er en trussel mot velgerne tålt og fylkeskommunens omdømme.

Møre og Romsdal fylkeskommune er hovedeier i Fylkeshuset AS, et selskap som skulle eie, leie ut, leie og drive lokaler for fylkeskommunens administrasjon.

I 2021 skjer det noe som avviker fra dette. Selskapet kjøper halvparten av selskapet R&Me fra en forutgående politisk vedtak.

Kjøpet har skapt reaksjoner. Om få dager blir en granskning utført av Dekke offentlig. Særsmaksposten har i tillegg avdekket flere kritikkverdige forhold. Disse kan kort sammenfattes i mangel på åpenhet og politisk kontroll.

Her er det drevet butikk og privat politikk med selskaps midler uten klar politisk forankring.

Ettersom det er skjedt i forbindelse med handelen, er i tillegg sentralt sett tre tidligere og nåværende toppyrkrater i fylkeskommunen. Styret og daglig leder i et slikt selskap har en fri rolle i det daglige. Eierstyringen skal skje gjennom generalforsamlingen, regelmessige eierskapsmøter og eierskapskontroll.

Slik skal folkevalgte påse at eierinteressene er forvaltet både lovlig og i tråd med lover, forskrifter, fylkesingepets vedtak og selskaps vedtekter.

I Fylkeshuset er fylkesordføreren fylkets representant i generalforsamlingen.

Da kjøpet av R&Me ble gjort, var det ikke i tråd med offentlig kunngjorte vedtekter. Først da Sunnørsposten og en vedtektsendring begynte å interessere seg, ble det merkt.

Selskapets daglige leder hender det skyldes en 23-år gammel politiske kontroll. Uansett reiser dette spørsmål om den bunde varsellokkene ringe både hos daværende fylkeskommunedirektør og styreleder i Fylkeshuset AS, Ottar Birge Guttevik. Om Guttevik orienterte daværende fylkesordfører Tore Lise Torve vet vi ikke.

Det vi vet, er at fylkesvalget ble holdt utvende om vesentlige fakta. Frendeles er mange spørsmål ubesvart. Flere svar kommer forhåpentligvis i den ventte granskingsrapporten.

Det som uansett er åpenbart, er at det her må ryddes kraftig opp.

[DAGENS BILDE]

Høyres leder Erna Solberg, nestleder Henrik Ashheim og generalsekretær Tom Erlend Skaug på presse-møtet for Høyres landemøte. FOTO: STANLYSBERG SOLLUM / NTB

Tilliten er til låns

Sunnmørsposten
TORS DAG 23. MARS 2023 NR. 70 • 141. ÅRGANG • PRIS KR 40,-
smp.no

FOR NOEN TID SIDEN, SIDE 24
Vømmøl spellmanns-
lag og Stalin

SPORT, SIDE 19
La bak seg nær
133.000 meter

FOR NOEN TID SIDEN, SIDE 26
Myker
og hoggorm

LIVSSTIL, SIDE 28
Kunsten å
gjøre ingenting

Politikerne er rystet:
**– Jeg har ikke ord, jeg trodde vi
kunne stole på administrasjonen**

**Har ikke kontroll
– taper millioner**
I en ny rapport får fylkeskommunen flengende kritikk for manglende forvaltning av eierandeler i mer enn 50 selskaper. Rapporten slår fast at fylkespolitikere i svært liten grad har kontroll med hva som foregår i selskapene. Resultatet er millontap.
NYHETER, SIDE 6

**Skulle drive business
med klima – ble gransket**
Tre av toppene i fylkesadministrasjonen skulle drive business i klimaets navn. Med pengekasse i selskapet Fylkeshuset AS gikk de inn i konsulentbransjen der de skulle måle bærekraft. Det endte med gransking og sjokkerte politikere. Snart kommer rapporten.
NYHETER, SIDE 10

**– En fantastisk
reise**
Ålesundsselskapet Parkly har som mål å omsette for 100 millioner kroner i 2024. – Jeg hadde aldri tenkt at det skulle være så moro å jobbe i et parkerings-selskap, men det har vært en fantastisk reise, sier markeds- og kommunikasjons-sjef, Sarah Isabella Aarae.
NYHETER, SIDE 4

**Det handler om å være aktiv og få
gode, kortreiste opplevelser som
oppveies meningsfulle. Reise til steder
med gode verdier, der vertskapet tar
vare på naturen og miljøet.**
Helge Ibrahim og Jarle Buseth
MENINGER, SIDE 24

**Mistenker at
torsk «ble til» sei**
Mistanke om at rederi og fiskebruk har samarbeidet om kvoteundragelse og omskriving av arter. Det er bakgrunnen for storaksjonen i Troms og Ålesund tirsdag. Tre ble pågrepet.
NYHETER, SIDE 6

Et samlet kontrollutvalg er rystet over de som er avdekket rundt selskapet Fylkeshuset AS og kjøpet av RBMe. Et enstemmig kontrollutvalg ber fylkestinget kalle inn til ekstraordinær generalforsamling og rydde opp.

– Fylkespolitikere blir dratt med. Jeg blir kjempeskuffa over de personene som har gjort dette, sier Ann-Kristin Sørvik (Sp).

Sørvik er mangdelrig ordfører på Averøy og er rystet over det hun hører.

– Jeg blir veldig skuffet. Dette er folk i administrasjonen du har røstet til. Det er folk du spør til råds. Så oppdager du at det har skjedd så mye brudd, sier Sørvik.

– Vi må sette ned foten. Hvis kan holde på slik, ingen kan det, mener Sørvik.

De personene dette dreier seg om er tidligere fylkeskommunedirektor Ottar Brage Guntelvik, juridisk sjef Gudmund Løde og leder i bygge- og eier-

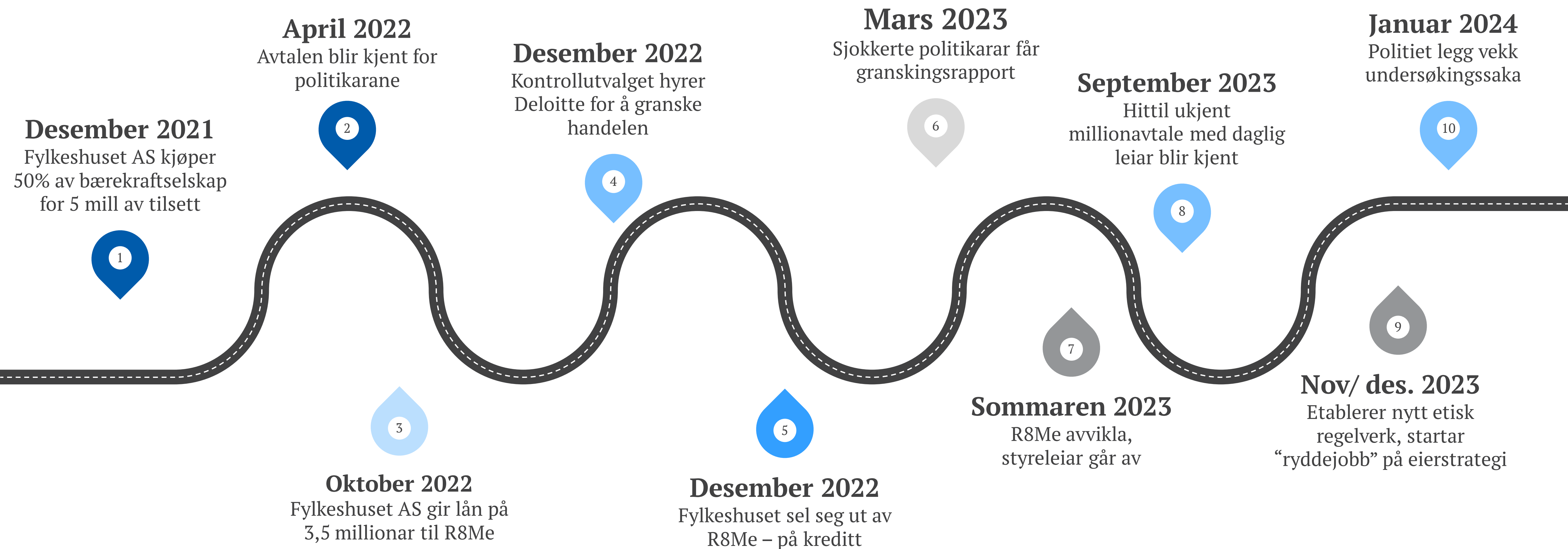
Tidligere Averøy-ordfører Ann-Kristin Sørvik og Vestnes ordfører, Randi Bergundhaugen, er rystet over det som kom
FOTO: JARLEK BUSTAD

Stadig yngre barn får ein mobil, men utan reguleringar og ansvar frå foreldra si side kan det ført gå skets med barnet sin mobilbruk.
Bilder Larsen
UNGE STEMME, SIDE 22

R8Me – saka

“Nederlagene skal opp i lyset, ikke graves ned. Det er på den måten man blir menneske.

Aksel Sandemose

Apenhetsbarometeret 2023

🔍 Search					
Kommune	Fylke	Rangering 23	Rangering 22	Ant. svar	Poeng
Ørland	Trøndelag	1	1	16	25,0
Farsund	Agder	2	61	16	24,5
Harstad	Troms og Finnmark	2	9	16	24,5
Kinn	Vestland	2	199	16	24,5
Tana	Troms og Finnmark	2	29	16	24,5
Volda	Møre og Romsdal	2	3	16	24,5
Ørsta	Møre og Romsdal	2	110	16	24,5
Hareid	Møre og Romsdal	8	16	16	24,0
Kvam	Vestland	8	270	16	24,0
Modalen	Vestland	8	9	16	24,0
Sandefjord	Vestfold og Telemark	8	3	16	24,0
Austrheim	Vestland	12	142	16	23,5
Øvre Eiker	Viken	12	16	16	23,5
Bærum	Viken	14	262	16	23,0
Dovre	Innlandet	14	3	16	23,0
Fedje	Vestland	14	52	16	23,0
Froland	Agder	14	110	16	23,0
Færder	Vestfold og Telemark	14	29	16	23,0
Hjelmeland	Rogaland	14	129	16	23,0
Karmøy	Rogaland	14	52	16	23,0
Sula	Møre og Romsdal	14	129	16	23,0
Sunnadal	Møre og Romsdal	14	16	16	23,0
Ulstein	Møre og Romsdal	14	3	16	23,0
Vågå	Innlandet	14	23	15	23,0
Aurskog-Høland	Viken	25	161	16	22,5

Birk

- Broholmer
  - 60 kilo hund
  - Vaktbikkje sidan 2015
  - Full tillit sidan 2015
-

Takk for oss

Sunnmørsposten

Hvert ord teller.